

Futbol Hakemlerinde Empatik Eğilim Düzeyleri ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Eyüp ACAR¹, İbrahim DALBUDAK², Şihmehmet YİĞİT³, Ufuk DİLEKÇİ⁴

ÖZET

Amaç: Futbol hakemlerinde empatik eğilim düzeyleri ile karar verme stillerinin bazı değişkenlere göre değişiklik gösterip/göstermediği ve empatik eğilim ile karar verme stilleri arasındaki ilişkileri incelemektir.

Yöntem: Araştırma grubunu Türkiye’de Ege bölgesinde faal olarak futbol hakemliği yapan 141 aday hakem, 149 il hakemi, 100 bölgesel hakem olmak üzere toplamda 390 hakem oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları kişisel bilgiler formu, empatik eğilim ölçeği, karar verme ölçeği olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan hakemlerin empatik eğilim düzeylerini belirlemek için Dökmen (1988) tarafından hazırlanan “Empatik Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. Karar vermede özsaygı ve karar verme stillerini belirlemek için Türk kültürüne uyarlama çalışmaları Deniz (2004) tarafından yapılan “Melbourne Karar Verme Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik, t-testi, tek yönlü varyans analizi ve korelasyon teknikleri kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan hakemlerin empatik eğilim düzeyleri yaş ve medeni durum değişkenine göre farklılık gösterirken, eğitim durumu ve klasman değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Karar verme stilleri yaş medeni durum klasman değişkenine göre farklılık gösterirken, eğitim durumu değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Hakemlerin Karar vermede özsaygı düzeyleri ise yaş, medeni durum, eğitim durumu ve klasman değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Empatik eğilimler ile karar vermede özsaygı, dikkatli karar verme arasında pozitif anlamlı bir ilişki görülürken kaçınan, erteleyici, panik karar verme stilleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Sonuç: Sonuç olarak, empatik eğilimler arttıkça karar vermede özsaygı ile dikkatli karar verme artarken, kaçınan, erteleyici, panik karar verme düşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Hakem, Empatik eğilim, Karar Verme.

ABSTRACT

Examination of the Relationships Between Empathic Tendency Levels and Decision Making Styles in Football Referees

Purpose: The aim of study is to examine whether empathic tendency levels and decision-making styles vary according to some variables in football referees and the relationships between empathic tendency and decision-making styles.

Method: The research group consists of a total of 390 referees, including 141 candidate referees, 149 provincial referees and 100 regional referees who are active football referees in the Aegean region of Turkey. Data collection tools in the research consist of three parts: personal information form, empathic tendency scale, decision making scale. The "Empathic Tendency Scale" prepared by Dökmen (1988) was used to determine the empathic tendency levels of the referees participating in the research. In order to determine self-esteem in decision making and decision-making styles, the "Melbourne Decision Making Scale" made

¹ Uşak Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Uşak/TÜRKİYE. Mail: eyupacar800@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1855-2028.

² Uşak Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Uşak/TÜRKİYE. Mail: dalbudakibo@usak.edu.tr

³ Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Osmaniye/TÜRKİYE. Mail: smehmetiyigit27@hotmail.com

⁴ İstanbul Rumeli Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul/TÜRKİYE. Mail: ufukdilekci@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7859-0301

by Deniz (2004) was used in adaptation studies to Turkish culture. In the analysis of the data, descriptive statistics, t-test, one-way analysis of variance and correlation techniques were used.

Results: While the empathic tendency levels of the referees participating in the study vary according to age and marital status variable, they do not differ according to education status and classification variable. While decision-making styles differ according to age marital status classification variable, they do not differ according to education status variable. The self-esteem in decising making levels of the referees do not differ according to age, marital status, education status and classification variable. While a positive significant relationship was seen between empathic tendencies with self-esteem in decising making and careful decision-making, negative significant relationships were found between avoidant, postponing and panic decision-making styles.

Conclusion: As a result, as empathic tendencies increase, self-esteem in decision making with careful decision-making increase, while avoidant, procrastinating, panic decision-making decreases.

Keywords: Football, Referee, Empathic tendency, Decision making.

GİRİŞ

Dünyada ve ülkemizde en popüler sporların başında olan futbol, ciddi ticari getiriler sağlayan milyonların takip ettiği bir spor dalı haline gelmiştir. Futboldaki bu gelişmeler takımlar arasındaki rekabeti de arttırmıştır. Rekabet ortamının üst düzeyde olduğu futbol müsabakalarında hakemler ve hakemlerin verdiği kararlar önemli bir yer edinmektedir. Müsabakayı yöneten hakemlerin kararları sürekli tartışmalara konu olmakta, verilen yanlış kararlar günlerce tartışılmakta, futbolun rekabetçi ortamına da zarar vermektedir. Dolayısıyla hakemlerin karar verme tarzları ve bunda etkili olabilecek bazı faktörlerin, incelenmesi gereken önemli bir konu olduğu düşünülmektedir. Karar verme tarzları ve bunu etkileyebileceği düşünülen empatik eğilimler hakkında kısa bilgiler verilecek olursa;

Karar verme seçenekler arasından birini tercih etmek olarak ifade edilebileceği gibi bir problem çözümünde en doğru seçeneği tercih etmek olarak da tanımlanır (Üngüren, 2011). Karar verme hayatın her aşamasında karşımıza çıkmakta olup bazıları günlük basit alınan kararlar (ne giyeceğine, ne yiyeceğine karar verme) bazıları ise geleceğimizi etkileyecek önemli kararlar (hangi okulu tercih edeceği, hangi mesleği tercih edeceği) olarak bir seçim yapmayı gerektiren durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Karar verme hayatın birçok aşamasında önemli olduğu gibi sporda da önemli bir yer tutmaktadır (Sanchez vd., 2009). Müsabaka esnasında müsabakanın kurallar çerçevesinde yönetimi hakem sorumluluğundadır. Bu zorlu görevi üstlenen hakemler kuralları doğru uygulamakla sorumlu olduğu gibi, müsabakanın adil, adaletli yönetimini sağlamak için en iyi kararları verebilmelidir. Hakem; kararlarını hızlı bir şekilde veren, haklıyı haksızı saniyede ayıran, çok kısa bir anda gördüklerini yorumlayıp kurallar çerçevesinde neticelendirir. Futbol hakemlerini

müsabakanın yoğunluğunun yanında karar verme sürecinde müsabaka öncesi, sırası ve sonrası olaylarda etkilemektedir. Sadece kural bilgisi doğru kararlar verme ve iyi bir müsabaka yönetmek için yeterli görülmemektedir. Öyle ki, müsabaka esnasında hakemler yüksek düzeyde bir performans için, stres yönetimine, doğru karar verme yeteneğine, liderlik becerilerine ve iyi bir iletişim yetisine sahip olmalıdır (Ekmekçi, 2011; Julian ve ark., 2019). Doğru bir iletişim sağlayabilmek için ise empati kurabilmek önemlidir. Empati; kişinin kendini karşısındakinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini anlaması durumudur (Dökmen, 2003). Empatinin öğretilen ve öğrenilebilen bir beceri olduğuna dair bilgiler bulunmaktadır. Empati başlangıçta bir karakter özelliği olarak görülse de, artık öğretilen ve öğrenilebilen bir beceri olarak kabul edilmektedir (Pala, 2008). Empati kuran insanlar, empati kuramayan insanlara göre arkadaşlık kurma, başkalarıyla geçinme, daha az kavga etme ve daha çok paylaşma konularında daha başarılıdır. Empatiden yoksun insanlar, diğer insanların duygularını umursamazlar. Ayrıca empati geliştirmek saldırgan davranışı azaltabilir (Özbek, 2002). Empati her şey den önce insan olma özelliğimizin yanında karşımızdaki insanın hal ve hareketlerinin nedenleri ve bu davranışlara nelerin sebep olduğunu anlamak anlamaya çalışmak, yorumlamak ve kanaatte bulunmak için gerekir. Sporcuları empati ile dinlemek ve empati ile karşılık vermek hakemlerin işini kolaylaştırır (Almak ve Çebi, 2020). Dolayısıyla futbol hakemlerinin empatik eğilimleri ve karar verme tarzlarının incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Hakemlerin olumlu-olumuz karar verme tarzları ve empatik eğilimlerini etkileyen değişkenler ile empati ve karar verme tarzları arasındaki ilişkiler, hakemlerin karar verme tarzlarını etkileyen nedenler hakkında önemli ipuçları verebilir.

YÖNTEM

Araştırma Dizayını

Futbol hakemlerinde empatik eğilim düzeyleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkileri incelemeye odaklanan bu çalışmada genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu doğrultuda empatik eğilimler ile karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırma grubunu Türkiye’de Ege bölgesinde faal olarak futbol hakemliği yapan 141 aday hakem, 149 il hakemi, 100 bölgesel hakem olmak üzere toplamda 390 hakem oluşturmaktadır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama araçları kişisel bilgiler formu, empatik eğilim ölçeği, karar verme ölçeği olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Empatik Eğilimler Ölçeği; Empatik eğilimler ölçeği 1988 yılında Dökmen tarafından geliştirilmiştir. Beşli likert tipinde tek boyut ve 20 maddeden oluşan ölçek, empatik eğilim düzeylerini ölçmek için geliştirilmiştir. Yüksek puanlar yüksek empatiyi, düşük puanlar ise düşük empatiyi ifade etmektedir. Ölçek beşli likert tipinde (1-Tamamen Aykırı 5-Tamamen Uygun) derecelendirilmiştir. Ölçekten elde edilebilecek puanlar en az 20, en fazla 100 puandır. Ölçeğe ait iç güvenilirlik katsayısı (Cronbach alpha) $\alpha = .78$ olarak bulunmuştur.

Melbourne Karar Verme Ölçeği; Araştırmaya katılan futbol hakemlerinin karar verme stillerini belirlemek amacıyla Mann ve ark., (1998), tarafından geliştirilen Türk kültürüne uyarlama çalışmaları Deniz (2004) tarafından yapılan “Melbourne Karar Verme Ölçeği” (Melbourne Decision Making Questionary) kullanılmıştır. Ölçek karar vermede özsayı I ve karar verme stilleri II olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Karar vermede özsayı 6 maddeden oluşmakta olup “Doğru değil” yanıtı 0 puan, “Bazen Doğru” yanıtı 1 puan, “Doğru” yanıtı 2 puan, olarak değerlendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek puan 0-12 arasında olup yüksek puanlar karar vermede özsaygının yüksekliğini ifade etmektedir. Karar verme stilleri II dikkatli (6 madde), kaçınan (6 madde), erteleyici (5 madde), panik karar verme (5 madde), olmak üzere toplamda 22 madde ve 4 boyuttan oluşmaktadır. Bu bölümde alınacak yüksek puanlar o karar verme stiline kullanıldığını göstermektedir. Ölçeğe ait uyarlama çalışmasında ölçeğe ait güvenilirlik katsayısı. 68 ile. 87 arasında ölçeğe ait iç tutarlılık katsayıları ise $\alpha = .65$ ile $\alpha = .80$ arasında değişmektedir (Deniz, 2004). Bu çalışmada ise ölçeğe ait iç tutarlılık katsayıları ise $\alpha = .72$ ile $\alpha = .82$ arasında tespit edilmiştir.

İstatistiksel Analiz

Araştırmada elde edilen verilerin analiz edilmesinde IBMSPSS 26.0vs paket program kullanılmıştır. Veriler analiz edilmeden önce normallik varsayımları incelenmiş verilerin normal dağılım gösterdiğine ait kanıtlar bulunmuştur (Tablo 1 Bknz). Verilerin analizinde betimsel istatistik, t-testi, tek yönlü varyans analizi ve Pearson korelasyon teknikleri kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarında gruplar arası anlamlılığı tespit etmek için varyansların homojenliği sağladığı koşullarda Tukey HSD testi, sağlamadığı koşullarda Tamhane'nin T2 testi kullanılmıştır. Ölçeklere ait basıklık ve çarpıklık değerleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Ölçeklere İlişkin Basıklık Çarpıklık Değerleri

	Çarpıklık		Basıklık	
	Statistic	Std. Hata	Statistic	Std. Hata
Empatik Eğilim	-,134	,124	-,219	,247
Karar Vermede Özsayı	,355	,124	,499	,247
Karar Verme Stilleri				
Dikkatli Karar Verme	-,648	,124	-,612	,247
Kaçıngan Karar Verme	,549	,124	-,110	,247
Erteleyici Karar Verme	,320	,124	-,667	,247
Panik Karar Verme	,480	,124	-,109	,247

Tablo 1 'de araştırmada kullanılan ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerleri görülmektedir. Ölçeklerin basıklık değerleri -.110 ile -.667 arasında olduğu, çarpıklık değerleri -.134 ile -.648 arasında olduğu tespit edilmiştir. Değerlerin -1.5 ile +1.5 arasında olması normallikten önemli ölçüde sapma olmadığına işaret etmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmada toplanan verilere ilişkin analiz çıktıları yer almaktadır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Hakemlerin Demografik Bilgileri

Değişkenler	Frekans	%	
Yaş	18-23	96	24,6
	24-29	105	26,9
	30-35	84	21,5
	36 ve üstü	105	26,9
	Toplam	390	100,0
Medeni Durum	Evli	151	38,7
	Bekar	239	61,3
	Toplam	390	100,0
Eğitim Durumu	Lise	63	16,2
	Önlisans	69	17,7
	Lisans	228	58,5
	Lisansüstü	30	7,7
	Toplam	390	100,0
Klasman	Aday Hakem	141	36,2
	İl Hakemi	149	38,2
	Bölgesel Hakem	100	25,6
	Toplam	390	100,0

Tablo 2'de araştırmaya katılan 390 futbol hakeminin %24.6'sı 18-23 yaş, %26.9'u 24-29 yaş, %21.5'i 30-35 yaş, %26.9'u 36 ve üstü yaş olduğu görülmüştür. Katılımcıların medeni durumlarına göre %38.7'si evli, %61.3'ü bekar olduğu, eğitim durumlarına göre %16.2'si lise, %17.7'si önlisans, %7.7'si lisansüstü olduğu, klasman durumlarına göre %36.2'si aday hakem, %38.2'si il hakemi, %25.6'sı bölgesel hakem olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Kullanılan Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistik

	N	Min.	Mak.	Ort.	Ss
Ölçekler					
EED	390	2,30	4,65	3,64	,484
KVÖ	390	2,00	11,00	6,06	,268
Karar Verme Stilleri					
DKV	390	,67	2,00	1,57	,384
KKV	390	,00	2,00	,677	,434
EKV	390	,00	1,80	,695	,484
PKV	390	,00	2,00	,736	,491

EED: empatik eğilim düzeyleri KVÖ: Karar vermede özsaygı DKV: Dikkatli karar verme KKV: Kaçınan karar verme EKV: Erteleyici karar verme PKV: Panik karar verme

Tablo 3'te araştırmada kullanılan ölçeklerden EED $\bar{X} = 4.65 \pm .484$, KVÖ $\bar{X} = 6.06 \pm .268$, DKV $\bar{X} = 1.57 \pm .384$, KKV $\bar{X} = .677 \pm .434$, EKV $\bar{X} = .695 \pm .484$, PKV $\bar{X} = .736 \pm .491$, ortalama puanlara sahiptir.

Tablo 4. Empatik Eğilim İle Karar Vermede Özsaygı ve Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		KVÖ	DKV	KKV	EKV	PKV
EED	R	,122*	,194*	-,328**	-,422**	-,402**
	P	,016	,000	,000	,000	,000
	N	390	390	390	390	390

** p<0.01 *p<0.05 EED: empatik eğilim düzeyleri KVÖ: Karar vermede özsaygı DKV: Dikkatli karar verme KKV: Kaçınan karar verme EKV: Erteleyici karar verme PKV: Panik karar verme

Tablo 4'te EED ile KVÖ arasında pozitif yönde ($r = .122$; $p < 0.05$), DKV arasında pozitif yönde ($r = .194$; $p < 0.01$), anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. EED ile KKV arasında negatif yönde ($r = -.328$; $p < 0.01$), EKV ile negatif yönde ($r = -.422$; $p < 0.01$), PKV ile negatif yönde ($r = -.422$; $p < 0.01$), anlamlı bir ilişkiler tespit edilmiştir.

Tablo 5'te yaş değişkenine göre KVÖ' de anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, EED ve karar verme stillerinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek için yapılan alt testler sonucunda EED' nin 18-23 yaşında olan katılımcılarda diğer yaş gruplarından anlamlı bir şekilde düşük olduğu tespit edilmiştir. Ortalama değerlere göre ise yaş artışı ile empatik eğilimlerin arttığı görülmektedir. DKV' de 18-23 yaşında olan katılımcılarda diğer yaş gruplarından anlamlı bir şekilde düşük olduğu tespit edilmiştir. KKV, EKV ve PKV stillerinde ise 36 ve üzeri yaş gurubunda olanların diğer yaş gruplarından anlamlı bir şekilde düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Yaş Değişkenine Göre Empatik Eğilim, Karar Vermede Özsayı ve Karar Verme Stilllerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Test Sonuçları

Ölçekler	Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Fark
EED	18-23	96	3,41	,536	11,278	,000*	1<2,3,4
	24-29	105	3,67	,453			
	30-35	84	3,71	,442			
	36 ve üstü	105	3,77	,425			
KVÖ	18-23	96	1,01	,300	2,591	,052	-
	24-29	105	1,01	,288			
	30-35	84	,948	,260			
	36 ve üstü	105	1,05	,210			
DKV	18-23	96	1,49	,438	3,340	,019*	1<2,3,4
	24-29	105	1,58	,361			
	30-35	84	1,54	,374			
	36 ve üstü	105	1,66	,349			
KKV	18-23	96	,758	,409	9,106	,000*	4<1,2,3
	24-29	105	,749	,433			
	30-35	84	,724	,441			
	36 ve üstü	105	,495	,401			
EKV	18-23	96	,843	,445	8,359	,000*	4<1,2,3
	24-29	105	,686	,483			
	30-35	84	,753	,497			
	36 ve üstü	105	,521	,458			
PKV	18-23	96	,868	,499	12,894	,000*	4<1,2,3
	24-29	105	,729	,458			
	30-35	84	,873	,531			
	36 ve üstü	105	,512	,396			

EED: empatik eğilim düzeyleri KVÖ: Karar vermede özsayı DKV: Dikkatli karar verme KKV: Kaçınan karar verme EKV: Erteleyici karar verme PKV: Panik karar verme

Tablo 6. Medeni Durum Değişkenine Göre Empatik Eğilim, Karar Vermede Özsayı ve Karar Verme Stilllerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Test Sonuçları

Ölçekler	Medeni Durum	N	$\bar{X}$	Ss	T	p
EED	Evli	151	3,78	,425	4,779	,000*
	Bekar	239	3,55	,499		
KVÖ	Evli	151	1,02	,230	,745	,457
	Bekar	239	1,00	,290		
DKV	Evli	151	1,63	,358	2,516	,012*
	Bekar	239	1,53	,396		
KKV	Evli	151	,577	,454	-3,694	,000*
	Bekar	239	,741	,408		
EKV	Evli	151	,621	,484	-2,398	,017*
	Bekar	239	,741	,479		
PKV	Evli	151	,664	,531	-2,224	,027*
	Bekar	239	,781	,459		

EED: empatik eğilim düzeyleri KVÖ: Karar vermede özsayı DKV: Dikkatli karar verme KKV: Kaçınan karar verme EKV: Erteleyici karar verme PKV: Panik karar verme

Tablo 6’da medeni durum değişkenine göre KVÖ’ de anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, EED ve karar verme stillerinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Farklılığın hangi grup lehine olduğunu belirlemek için ortalama değerlere bakıldığında evli olanlar bekarlara göre daha fazla EED puanlarına sahiptir. Karar verme stillerinde ise evli

olan katılımcılar DKV düzeyleri bekar olanlara göre daha yüksek iken, KKV, EKV ve PKV stillerinde bekar olanların puanları daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 7. Eğitim Durum Değişkenine Göre Empatik Eğilim, Karar Vermede Özsayı ve Karar Verme Stilllerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Test Sonuçları

Ölçekler	Eğitim D.	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Fark
EED	Lise	63	3,58	,381	1,658	,176	-
	Önlisans	69	3,65	,515			
	Lisans	228	3,67	,493			
	Lisansüstü	30	3,49	,511			
KVÖ	Lise	63	1,09	,283	2,475	,051	-
	Önlisans	69	1,03	,246			
	Lisans	228	,993	,268			
	Lisansüstü	30	1,00	,257			
DKV	Lise	63	1,52	,454	2,075	,103	-
	Önlisans	69	1,50	,403			
	Lisans	228	1,61	,369			
	Lisansüstü	30	1,54	,251			
KKV	Lise	63	,669	,398	1,152	,328	-
	Önlisans	69	,649	,457			
	Lisans	228	,670	,432			
	Lisansüstü	30	,816	,455			
EKV	Lise	63	,692	,476	1,211	,305	-
	Önlisans	69	,631	,449			
	Lisans	228	,697	,496			
	Lisansüstü	30	,833	,475			
PKV	Lise	63	,711	,494	1,263	,287	-
	Önlisans	69	,840	,479			
	Lisans	228	,714	,504			
	Lisansüstü	30	,720	,380			

EED: empatik eğilim düzeyleri KVÖ: Karar vermede özsayı DKV: Dikkatli karar verme KKV: Kaçınan karar verme EKV: Erteleyici karar verme PKV: Panik karar verme

Tablo 7’de eğitim durumu değişkenine göre EED, KVÖ ile karar verme stillerinden DKV, KKV, EKV ve PKV stillerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 8’de klasman değişkenine göre EED, KVÖ, KKV ve EKV stillerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, DKV ve PKV stilinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Farklılığın hangi klasman gurupları arasında olduğunu belirlemek için yapılan alt testler sonucunda aday hakemler DKV stilinde il ve bölgesel hakemlere göre daha düşük, EKV stilinde ise bölgesel hakemler aday hakem ve il hakemlerine göre daha düşük puanlara sahiptir.

Tablo 8. Klasman Değişkenine Göre Empatik Eğilim, Karar Vermede Özsaygı ve Karar Verme Stillerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Test Sonuçları

Ölçekler	Klasman	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Fark
EED	Aday Hakem	141	3,57	,527	2,448	,088	-
	İl Hakemi	149	3,70	,432			
	Bölgesel Hakem	100	3,65	,486			
KVÖ	Aday Hakem	141	1,00	,278	,652	,521	-
	İl Hakemi	149	1,02	,282			
	Bölgesel Hakem	100	,988	,230			
DKV	Aday Hakem	141	1,51	,383	3,056	,048*	1<2,3
	İl Hakemi	149	1,58	,394			
	Bölgesel Hakem	100	1,64	,363			
KKV	Aday Hakem	141	,735	,383	2,676	,070	-
	İl Hakemi	149	,672	,444			
	Bölgesel Hakem	100	,605	,476			
EKV	Aday Hakem	141	,714	,453	3,602	,028*	3<1,2
	İl Hakemi	149	,749	,499			
	Bölgesel Hakem	100	,587	,490			
PKV	Aday Hakem	141	,763	,483	1,634	,197	-
	İl Hakemi	149	,762	,474			
	Bölgesel Hakem	100	,660	,520			

EED: empatik eğilim düzeyleri KVÖ: Karar vermede özsaygı DKV: Dikkatli karar verme KKV: Kaçınan karar verme EKV: Erteleyici karar verme PKV: Panik karar verme

TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre hakemlerin empatik eğilim düzeyleri (EED) $\bar{X} = 4.65$ ortalama ile “oldukça uygun” boyutunda olduğu tespit edilmiştir. Karar vermede öz saygı (KVÖ) boyutu $\bar{X} = 6.06$ ortalama ile ortalama yarı değer üzerinde. Bu bölümde alınabilecek puan aralığı 0-12 arasındadır. Karar verme stillerinde (KVS), dikkatli karar verme (DKV) $\bar{X} = 1.57$, kaçınan karar (KKV) verme $\bar{X} = .677$, erteleyici karar verme (EKV) $\bar{X} = .695$ panik karar verme (PKV) $\bar{X} = .736$ ortalama puanlara sahiptir. En yüksek ortalama değer DKV stilindedir. Bu bölümdeki puan değerlendirmeleri 0-2 arasındadır. Araştırmaya

katılan hakemlerin EED'nin yüksek, KVÖ'nün orta düzeyde olduğu, ayrıca DKV stillerini kullandıkları söylenebilir.

Literatür incelendiğinde hakemlerin EED'nin orta düzeyde olduğunu belirten çalışma sonuçları görülmektedir (Güngör ve Esentürk, 2020; Beyaz ve ark., 2020). Hakemlerin KVS' deki araştırma sonuçları ile benzerlik gösteren çalışma sonuçları da olduğu görülmüştür. Kıratlı ve İkizler (2021) Tenis hakemleri üzerinde yaptığı çalışma sonuçlarına göre DKV ve KVÖ düzeylerinin EKV, PKV ve KKV stillerine göre daha yüksek tespit etmiştir. Ayrıca literatürde yapılan diğer çalışma sonuçları da çalışma sonuçlarını destekler nitelikte olup benzer sonuçlar içermektedir (Atılğan ve Tükel, 2019; Certel ve ark., 2013; Şenol ve ark., 2012; Uzunoğlu ve ark., 2009). Genel ortalama puanlara göre hakemlerin EED'nin iyi düzeyde, KVÖ düzeylerinin ve DKV özelliklerinin yüksek, KKV, EKV ve PKV stillerinin düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Literatürde yapılan çalışma sonuçları ile de bu sonuçlar desteklenmektedir.

Hakemlerin yaşlarına göre EED incelendiğinde, 18-23 yaşında olan katılımcılarda diğer yaş gruplarından anlamlı bir şekilde düşük olduğu tespit edilmiştir. Ortalama değerlere göre ise yaş atışı ile EED'nin arttığı görülmektedir. Literatürde yapılan çalışmalarda ise bulunun sonuçlar ile bu sonuçlar örtüşmemektedir. EED' de yaşın önemli bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar sonuçları mevcuttur (Almak ve Çebi, 2020; Esentaş ve ark., 2017; Karademir ve Türkçapar, 2017; Mutlu ve ark., 2014; Özcan, 2012; Serter ve ark., 2019; Kıratlı ve İkizler, 2021).

Hakemlerin yaşlarına göre DKV stilinde 18-23 yaşında olan katılımcılarda diğer yaş gruplarından anlamlı bir şekilde düşük olduğu tespit edilmiştir. KKV, EKV ve PKV stilinde ise 36 ve üzeri yaş gurubunda olanların diğer yaş gruplarından anlamlı bir şekilde düşük olduğu tespit edilmiştir. Futbol ve diğer spor dallarından hakemler üzerinde yapılan çalışma sonuçlarına göre yaşı genç olan hakemler, kendilerinden yaşı daha büyük hakemlere göre KKV ve PKV'yi daha fazla kullanmaktadır (Uzunoğlu ve ark., 2009; Dönmez ve Özgül, 2020; Aksu ve Arslan, 2020; Kıratlı ve İkizler, 2021). Bu sonuçlar çalışmadaki sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Genç hakemler için olumsuz bir özellik olarak görülen EKV, KKV ve PKV düzeylerinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir. Maça çıkma sayısı arttıkça bu karar verme özelliklerindeki artış ya da düşüşler ayrıca araştırılmalıdır. Çünkü bunun sebebi genç yaşa bağlı olarak tecrübesizlik olabilir. Daha fazla müsabaka yönettikçe olumlu karar verme stillerinin gelişeceği düşünülmektedir. Hakemlik kıdeminin artması ile KKV davranışında azalma olduğunu (Atılğan ve Tükel, 2019) hakemlik deneyimi arttıkça

karar verme sürecinin de pozitif yönde gelişim gösterdiği (Göksel ve ark., 2016) sonuçlarına ulaşan çalışmalar da görülmektedir. Bu sonuçlarda tecrübenin karar vermede olumlu etkilerinin olacağına işaret etmektedir.

Hakemlerin medeni durumlarına göre evli olanlar bekarlara göre daha fazla EED puanlarına sahiptir. Literatürde benzer sonuçlar elde eden çalışma sonuçları mevcuttur (Özcan, 2012; Kıratlı ve İkizler, 2021). Ancak medeni durumun empatik eğilimi etkilemediği sonucuna varan çalışmalar da mevcuttur (Almak ve Çebi, 2020; Esentaş ve ark., 2017; Serter ve ark., 2020).

Hakemlerin medeni durumlarına göre KVS'de ise evli olan katılımcılar DKV düzeyleri bekar olanlara göre daha yüksek iken, KKV, EKV ve PKV stillerinde bekar olanların puanları daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde bekar hakemlerin daha fazla KKV, PKV (Aksu ve Arslan, 2020; Uzunoğlu ve ark., 2009) ile EKV stillerini (Kırımoğlu ve ark., 2017) evli olanlara göre daha fazla kullandığına dair çalışma sonuçlarını destekler nitelikte bulgular görülmüştür. Hakemlerin eğitim durumlarına göre ise EED, KVÖ ve KVS'de farklılaşma bulunmamıştır.

Hakemlerin klasmanlarına göre EED'de farklılık görülmezken KVS'de DKV ve EKV stilinde farklılık bulunmuştur. Aday hakemler DKV stilinde il ve bölgesel hakemlere göre daha düşük, EKV stilinde ise bölgesel hakemler aday hakem ve il hakemlerine göre daha düşük puanlara sahiptir. Aksu ve Arslan (2020) farklı klasmandaki futbol hakemlerinin karar verme stillerini incelediği çalışmasında klasman hakemlerinin il hakemlerine göre KVÖ ve DKV puanlarının yüksek, KKV, EKV ve PKV puanlarının düşük olduğunu tespit etmiştir. Sarıdere (2018) hakemlik klasmanı ve yılı arttıkça KVÖ ve DKV'de pozitif, KKV, EKV ve PKV'de negatif ilişki tespit etmiştir.

Hakemlerde EED ile KVÖ ve DKV arasında pozitif anlamlı bir ilişki görülürken KKV, EKV ve PKV stilleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. EED arttıkça KVÖ ile DKV artarken, KV, EKV ve PKV düşmektedir. Kıratlı ve İkizler (2021) EED ile KVÖ ve DKV arasında pozitif yönlü ilişkiler tespit etmiştir. Çalışmadaki sonuçlarla benzer bir şekilde EED'deki artış KVÖ ve DKV ile paralellik göstermektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak bu araştırmada elde edilen bulgulara göre hakemlerde EED arttığında KVÖ ve DKV artış gösterirken KKV, EKV ve PKV gibi olumsuz karar verme stillerinde azalma görülmüştür. EED düzeyleri yükselen hakemler daha sağlıklı karar vermektedir. EED

ilgili ilgili literatürde de sonradan öğrenilebilir bir beceri olarak görülmekte olup, hakemlerin EED düzeylerini geliştirmeye yönelik çalışmalar karar verme becerilerini de olumlu etkileyecektir. Araştırmada öne çıkan diğer bulgulardan biri ise yaşı genç olan hakemlerin (18-23) DKV stillerindeki düşük puanlarıdır. Diğer yaş gruplarına göre DKV nin düşük olması tecrübe eksikliği olarak görülmektedir. Bunun sebebi klasman değişkenine göre de Aday hakemlerde benzer sonuçların görülmesi ve literatürde tecrübe eksikliği olan hakemlerin DKV puanlarının düşüklüğü bunu desteklemektedir. Dolayısıyla genç hakemlerin daha dikkatli karar vermeleri için daha fazla maç tecrübesi edinmeleri önemli görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aksu, A., & Arslan, C. (2020). Farklı klasmandaki futbol hakemlerinin karar verme stillerinin incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(1), 56-70.
- Almak, M. N., & Çebi, M. (2020). Ulusal voleybol hakemlerinin empatik eğilimlerinin belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(69), 1445-1452. DOI:<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4055>.
- Atılgan, D., & Tükel, Y. (2019). Hakemlerin karar verme stillerinin incelenmesi. *Sport Sciences*, 14(2), 22-32. DOI: 10.12739/NWSA.2019.14.2.2B0119.
- Beyaz, Ö., Solmaz, D. Y., & Miçooğulları, B. O. (2020). Öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin incelenmesi: Anadolu üniversitesi örneği. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(2), 178-190. DOI:10.33689/spormetre.621508.
- Certel, Z., Bahadır, Z., & Sönmez, G. T. (2013). Investigation of empathy and self-esteem in decision making and decision making styles among those who played team sports. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 16-27.
- Deniz, M. E. (2004). Investigation of the relation between decision making self-esteem, decision making style and problem solving skills of university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 15, 23-25.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1), 155-190.
- Dökmen, Ü. (2003). İletişim çatışmaları ve empati. İstanbul: Sistem.

- Dönmez, K., & Özgül, F. (2020). Hentbol hakemlerinin bazı değişkenlere göre karar verme stillerinin incelenmesi. *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 6(1), 30-47.
- Ekmekçi, R. (2011). İyi bir hakemin özellikleri. *Pamukkale Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-5.
- Esentaş, M., Çelik, E., Dinçer, N., & Işıkgöz, E. (2017). Erkek güreş hakemlerinin öfke ve kızgınlık düzeyleri ile empatik eğilim gösterme düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 20-28.
- Göksel, A. G., Pala, A., & Caz, Ç. (2016). Futbol hakemlerinin boş zamanlarını değerlendirme tercihleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (UHIVE)*, 11, 15-28.
- Güngör, N. B., & Esentürk, O. K. (2020). The effect of sports high school students' emphatic tendency level on cognitive flexibility: a structuralequality model. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*. 5(11), 131-159.
- Julian, R., Kristiyanto, A., & Purnama, S. K. (2019). Mental skill tennis referee: study on tennis referee asian games and asian para games Indonesia 2018. *Journal of Education, Health and Sport*, 9(4), 210-219. DOI:http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2631063.
- Karademir, T., & Türkçapar, Ü. (2017). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 233-245.
- Kıratlı, E., & İkizler, H. C. (2021). Tenis hakemlerinin empatik eğilim düzeyleri ve karar verme stillerinin incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2), 102-111.
- Kırmoğlu, H., Zorba, E., Zorba, H. N., & Dikkaya, S. (2017). Türkiye basketbol federasyonu klasman hakemlerinin karar verme stillerinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 14(3), 2788-2796. DOI:10.14687/jhs.v14i3.4627.
- Mann, L., Radford, M., Burnett, P., Ford, S., Band, M., Leung, K., Nakamura, H., Vaughan, G. & Yang, K. S., (1998). Cross cultural differences in self-reported decision making style and confidence. *International Journal of Psychology*. 33(5), 325-335.

- Mutlu, T. O., Şentürk, E., & Zorba, E. (2014). Empathic tendency of university students in tennis and communication skills. *International Journal of Science Culture and Sport*, 2(5), 129-137.
- Özbek, F. (2002). İşyeri içerisindeki sorunların çözümünde empatik anlayış geliştirmek (Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Özcan, H. (2012). Hemşirelerin empatik eğilim ve empatik becerileri: Gümüşhane örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 60-68. DOI:10.31680/gaunjss.776473.
- Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (23), 13-23.
- Sánchez, A. C. J., Calvo, A. L., Buñuel, P. S. L., & Godoy, S. J. I. (2009). Decision-making of spanish female basketball team players while they are competing. *Revista de Psicología del Deporte*, 18(3), 369-373.
- Sarıdede, Ç. (2018). Voleybol hakemlerinin öz yeterlik düzeyleri ve karar verme becerilerinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Serter, K., Biçer, T, Kara, K.E., & Şentuna, M. (2019). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin belirlenmesi. *Herkes İçin Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 2(1), 1-9.
- Şenol, S., Öztürk Can, H., & Pektaş, İ. (2012). Decision making and problem solving skills of midwifery students in Turkey. *HealtMed*, 6(2), 560-567.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. (6. Bs.). Boston: Pearson.
- Uzunoğlu, Ö. U., Şahin, M., & Fişekçioğlu, İ.B. (2009). Türk futbol hakemlerinin karar verme stillerinin klasmanlarına ve bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 11(1), 32-36.
- Üngüren, E. (2011). Psikobiyolojik kişilik kuramı ekseninde yöneticilerin kişilik özellikleri, karar verme stilleri ve örgütsel sonuçlara yansımaları (Doktora tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Antalya.